

Både økonomisk og sosialt har det lyktes å skape stabile forhold.

Vi må ikke altfor fort glemme løftene vi ga i nødsårene.

Statsministerens nyttårstale.

Statsminister Einar Gerhardsens tale i kringkastingen 1. nyttårsdag

Skal vi se oss tilbake ved årsskiftet, er det riktigst å stanse ved frigjøringsdagen i mai. Årets første måneder hører naturlig sammen med den 5-årsperioden, Norge var okkupert.

Landet vårt har vært fritt i knapt 8 måneder. Det er rimelig å spørre hvordan vi har klart denne første perioden i overgangen fra krig til fred. En slik omstilling er ikke lett, og historien har mange eksempler på at et folk kan ha vanskeligere for å vinne freden enn krigen.

Når vi nu ser tilbake på disse 8 månedene, er det selvsagt lett å peke på feil og unnlattelsessynder. Her får Regjeringen ta sin del av ansvaret, som offentlige institusjoner og private får ta sin del, men det tjener ikke til noe å fortape seg i kritikk, og fram for alt vil det være galt om misnøyen og surheten skulle ta overhånd. «Sint, men ikke sur», skrev en Oslo-avis for noen dager siden, og det er riktig. Det kan virke stimulerende å møte en mann som er rasende over begåtte feil og over sømmel og rot, men den sure, humørløse og negative tar fra folk oppdriften og arbeidslysten. Og la oss endelig ikke glemme alt det vi har grunn til å være tilfreds med og takknemlig for, fordi det på så mange områder er gått bedre enn vi hadde rett til å håpe.

Til tross for at det på frigjøringsdagen var mer enn ½ mill. utlendinger i landet, er det praktisk talt ikke løstnet et skudd.

Henimot 400.000 tyskere er sendt ut av landet. De 30—40.000 som ennå er her, vil forhåpentlig kunne sendes om ikke så lenge.

90.000 tidligere russiske krigsfanger og atskillige ti-tusener av andre nasjonaliteter er forlenget i sine hjemland.

De russiske, amerikanske og britiske tropper som tok del i frigjøringsarbeidet, er reist. De norske tropper har også løst sine vanskelige og ofte utakkemmelige oppgaver i denne tiden på en utmerket måte. Vi skylder våre allierte og våre egne militære avdelinger stor takk for deres innsats.

Det er kommet store forsyninger til landet, og særlig matsituasjonen er betydelig bedret i løpet av fredsmånedene. Omstillingen fra krigs- til fredsproduksjon, som så ofte har forårsaket store vansker og atskillig sosial uro i mange land, er også gått over forventning bra. De 100.000 som var i tysk arbeid, er ført over i regulært arbeid, og de vanskelige forhold tatt i betraktning, har vi hatt relativt få arbeidsløse.

Vi hadde om lag 60.000 landssvikere, der er satt ut av all offentlig administrasjon. De verste av dem er arrestert, en del er dømt, og farten i rettsoppgjøret vil øke nu da apparatet er bygd ut og i orden.

Mange fryktet med rette alvorlige motsetninger mellom utefront og hjemmefront. Også det har vi lykkelig unngått. Viljen til å stå sammen om løsningen av de store og nærliggende oppgaver ble skapt i krigens år, og har holdt også i etterkrigstiden. Alle politiske partier står sammen om det omfattende kommuniststyrene og i den samlingsregjering vi hadde, har det praktisk talt politiske fellesprogram, og i Stortinget, ikke vært partipolitisk strid. En har i denne tiden hos alle lag av folket sett så megen god vilje til forståelse av vanskene, så megen vilje til positiv og uegennyttig innsats for landet at vi har all grunn til å glede oss. Jeg kjenner ikke andre land som kan vise noe tilsvarende, og nordmennene bør vite å verdsette betydningen av det.

Bortsett fra et par uheldige unntagelser har vi heller ikke hatt streiker eller lockouter tross de usedvanlig vanskelige forhold. Det tjener både arbeidsgiverne og arbeiderne og funksjonærene til all ære, og vitner om stor ansvarsfølelse overfor landet. Både økonomisk og sosialt har det lyktes for

os. å skape stabile forhold.

Ser vi det hele i sammenheng, har vi såviss grunn til å være takknemlige. Men det betyr ikke at vi kan sette oss ned med hendene i lapset og tro at alt er såre vel. Vi har lagt et godt grunnlag for det videre arbeid, og nu gjelder det å spytte i nevene og ta fatt. Oppgaven er utrolig stor og tung, men ikke større enn den vi løste i krigens år. De som førte an i kampen for å vinne krigen, må også ta ledelsen i kampen for å vinne freden. De sterke, de kloke og initiativrike og de uegennyttige, skal nu ta ledelsen i kampen mot krigsskadene, mot fattigdommen og mot all sosial og annen urett.

Gjennom egen produksjon og forsyninger skal alle våre landsmenn snarest mulig skaffes nødvendig mat, klær og innbo. Luksusbetonte produkter må komme i annen rekke.

Krigsherjede landsdeler skal gjenreises, og i løpet av 4 år skal 100.000 nye boliger bygges i krigsskadede strøk, og i andre byer og bygdfer for å skaffe hus til de familier som i dag er uten boliger. Så snart Stortinget har vedtatt finansieringsplanen, kan en ta fatt på arbeidet. Her må alle være med, Staten, kommunene og de private.

Arbeidsgivere, kvinner og menn har rett og plikt til arbeid. Det er ikke mangel på arbeidsoppgaver nu. Det må bli vår oppgave å organisere arbeidslivet slik at alle kommer i nyttig arbeid. Vi mangler fagarbeidere. De unge bør nytte de chansene de har nu til å søke yrkeskurser for å utdanne seg så de kan yte fullverdig arbeid i samband med gjenoppbyggingen.

Pengesanereringen må gjennomføres så vi kan vinne over skaden som tyskerne påførte vårt pengevesen. I samsvar med fellesprogrammet har Regjeringen satt ned et penge- og finansråd som skal ha til oppgave å samordne, og å skape enhet i finans- og pengepolitikken.

Fordi alle er så mye fattigere enn de var før krigen, blir det vanskelig å regulere forholdene mellom de ulike næringsgrupper. Her vil Det økonomiske

Samordningsrådet som har målsmenn fra de ulike næringsgrupper og fra arbeiderne, få en viktig regulerende oppgave. Men også innenfor de enkelte næringene er det påkrevd å kunne fordele den økonomiske avkastningen mest mulig rettferdig. Her må en ikke et øyeblikk glemme at de lønsmottagere som under hele krigen har arbeidet på reduserte lønninger, har større vansker å stri med enn noen andre. Utgangspunktet må imidlertid være at lønsspørsmålene må løses uten streik eller lockout. Apne arbeidskonflikter i gjenoppbyggingstiden vil kunne ødelegge alt. Her er det en garanti at de fagorganiserte arbeidere klarere enn før ser at spørsmålet om levestandarden ikke bare er et spørsmål om lønningenes høyde, men i like høy grad avgjøres av prisnivået og av andre faktorer. Vårt felles mål må være å bedre levestandarden. Det kan bare skje ved øket produksjon. Her skal produksjonsutvalgene og bransjeutvalgene muliggjøre et samarbeid mellom alle dem som er knyttet til produksjonen, et samarbeid som må føre til en stadig øket produksjonsavkastning. Vitenskap og teknikk må anvendes i betydelig større utstrekning enn før. Følger vi denne veien, vil landet bli rikere, og det norske folket vil etter hvert få bedre og tryggere kår.

Under krigen lærte vi å sette større pris på landet vårt enn før. Hvor ofte sa vi ikke at vi gjerne skulle leve beskjedent og stri hardt bare landet igjen ble rikt. Vi må ikke altfor fort glemme løftene vi ga i nødsårene. Vårt land har mange rike og store muligheter. Setter vi evner og krefter inn i felles tak, vil Norge hurtigere enn vi i dag tror, komme over vanskene.

Vår generasjon vil få en stor plass i Norges historie. Innsatsen i krigsårene vil gi styrke og nasjonal reising til generasjoner etter oss. Den første vanskelige overgangen fra krig til fred har vi løst på en stort sett tilfredsstillende måte. Det som blir avgjørende for landets og folkets nærmeste fremtid står tilbake.

I året vi nu er gått inn i, skal det vise seg om vi har styrke og kraft til å reise det Norge som ennå ligger i ruiner. Nu skal solidariteten mellom landsdelene og mellom de ulike befolkningsgruppene stå sin prøve, nu skal det vise seg om kjærligheten til fedrelandet kan gi oss kraft til å forsage materielle goder så lenge det er nødvendig, og til å sette våre beste evner og krefter inn i arbeidet for å bygge landet. Vi må fortsatt ha lov til å tro det beste om vårt folk. Og så tar vi trøstig fatt på å bygge vårt land.